

OSVÍCENSKÝ KLASICISMUS

Francie

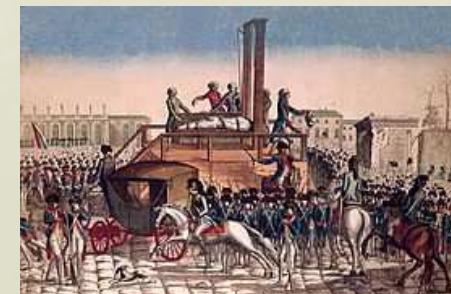
Osvícenský klasicismus - Francie

■ **FRANCIE – 18. STOLETÍ**

■ **1789**

Velká francouzská buržoazní revoluce

- **Pierre Robespierre**
- **Georges Jacques Danton**
- **Jean-Paul Marat**
- **poprava krále a královny**

Osvícenský klasicismus - Francie

- ***1680 – vznik Comédie Française***
 - ***nejstarší státní divadlo, založeno dekretem Ludvíka XIV.***
 - ***spojení tří hereckých souborů (mj. Molièrova následnická skupina)***

Osvícenský klasicismus - Francie

- **18. století**
 - **navazuje se na Corneille, Racina, Molièra**
 - **divadlo je velmi populární – Lyon, Marseille, Besançon, Bordeaux, Rouen...**
- **Paříž**
 - **1774 → 10 divadelních scén**
 - **1791 → 51 divadelních scén**

Osvícenský klasicismus – Francie
Crébillon

- **PROSPER JOLYOT CRÉBILLON**
1674 – 1762
 - **složitá zápletka**
 - **složitě vztahy mezi postavami**
 - **poznávací scény**
 - **snaha vyvolat děs**
 - **sklon k melodramatičnosti**

Osvícenský klasicismus – Francie
Crébillon

- **Élektra**

- Aigisthos má dceru a syna, kteří se zamilují do Oresta a Élektry)

- **Atreus a Thyestés**

- Thyestés dostane nápoj z krve svých synů)

- **Radamista a Zenobie**

- hrdinku milují tři muži

Osvícenský klasicismus - Francie

- **tendence k melodramatu**
 - složitý děj, kruté osudy
 - potrestání zlých osob
 - vítězství kladných hrdinů

*Osvícenský klasicismus – Francie
Voltaire*

VOLTAIRE
FRANÇOIS-MARIE AROUET
1694 – 1778

- velmi úspěšné tragédie (spletité vztahy postav, náhlé a nečekané zvraty...)
- korunován na jevišti, 1778 (→ děkování, klanění herců jako konvence)

Osvícenský klasicismus – Francie
Voltaire

- pokus o liberalizaci francouzské klasicistní tragédie – vliv anglického pobytu (1726 – 1729)
- rozšířil okruh námětů, uvedl na jeviště větší míru násilí, zvýšil výpravnost →
- zrušil sezení diváků na jevišti (1759)

Osvícenský klasicismus – Francie
Voltaire

- **Oidipus**

- **Zaira**

- křižácké války
- otrokyně Zaira, dcera někdejšího křesťanského krále
- miluje ji sultán Orosman
- schůzky s bratrem Nerestanem – sultán je dá oba ze žárlivosti zavraždit (netuší, že jsou sourozenci)

■ **ALAIN-RENÉ LESAGE**

1668 – 1747

■ upravuje hry Lope de Vegy,
Calderóna...

■ více než 100 komedií

■ nejznámější je pikareskní román **Gil Blas**

- *překlady: Kulhawý Šotek ve Španělsku, 1850 // Gil Blas, 1907 / Příběhy Gila Blase ze Santillany, 1952 // slovensky: Krivý čert, 1970*

Osvícenský klasicismus – Francie
Lesage

- **Turcaret**
satirická komedie (komedie mravů)
o praktikách finančníků té doby →
důsledek: musel opustit prostředí
oficiálních divadel
- **Jarmareční divadlo**
10 svazků veseloher, frašek...

*Osvícenský klasicismus – Francie
Marivaux*

■ **PIERRE CARLET DE CHAMBLAIN
DE MARIVAUX**

1688 – 1763

- přes 30 komedií
- tendence k sentimentalismu (zdůraznění citovosti)
- tvůrce tzv. poetické komedie
- příběhy lásky, jemná hra citů

Osvícenský klasicismus – Francie
Marivaux

- duchaplný dialog
- smysl pro divadelní situace a obměny
- vtipný prozaický dialog (**marivauadge**)
- omezení dramatického děje, soustředění na subtilní zobrazení překážek v lásce
- psychologické mistrovství
- lásce brání vnitřní konflikty postav, nikoli vnější okolnosti

*Osvícenský klasicismus – Francie
Marivaux*

- **Hra lásky a náhody**
 - dvojí výměna rolí sluha – pán
- **Spor**
 - kdo je původcem nevěry? muž či žena?
 - Églé, Adine – Azor, Mesrin
- **Ostrov otroků**
 - Ifikrates a Harlekýn, Eufrosina a Kléantis
 - říše rovnosti
 - páni se stávají otroky, otroci pány
- **většina her uvedena v Comédie Italienne**

- oblíbený žánr – **plačtivá komedie**
(*comédie larmoyante*)
 - hrdinové vzbuzují svým strastiplným osudem sympatie a soucit
 - Pierre-Claude Nivelles de **La Chaussée**
 - Módní předsudek
 - **Voltaire**
 - Marnotratný syn

*Osvícenský klasicismus – Francie
plačtivá komedie*

- ctnostní protagonisté nižšího původu (měšťané)
 - porušení stavovské klauzule (podobně je tomu v tzv. měšťanské tragédii)
- jsou vystaveni osudovým nesnázím
- vzbuzují sympatie a soucit diváků
- jsou nakonec osvobozeni od potíží – ukáže se nějaká neznámá skutečnost, díky níž všechny potíže pomínou
- průběh děje se podobá tragédii, jeho rozuzlení komedii

Osvícenský klasicismus – Francie
Diderot

- **DENIS DIDEROT**
1713 – 1784
- spoluvydavatel
Encyklopedie (1751 – 1772),
28 svazků

Osvícenský klasicismus – Francie
Encyklopedie

- **ENYCKLOPEDIE aneb RACIONÁLNÍ SLOVNÍK VĚD, UMĚNÍ A ŘEMESEL**
(*Encyclopédie ou Dictionnaire raisonné des sciences, des arts et des métiers*)

1751 – 1772

- vydavatelé:
Denis Diderot
Jean le Rond d'Alembert 1717 - 1783
- kolektiv tvůrců (encyklopedisté; mj. Voltaire)
- shrnutí dosavadního lidského vědění

Osvícenský klasicismus – Francie
Encyklopedie

- podat „celkový obraz úsilí lidského ducha u všech národů a ve všech dobách“
- ideová příprava francouzské buržoazní revoluce
- 28 svazků

- ***Diderotova představa o divadle***
- divadlo – didaktické poslání v duchu osvícenských teorií
- výchova člověka k zodpovědnému občanskému jednání
- občan má být nositelem budoucí „přirozené“ (měšťanské) společnosti

Osvícenský klasicismus – Francie
Diderot

- poprvé v dramatickém textu tzv. „třetí stav“ – měšťané
- proti klasicismu: nejen tragédie a komedie, ale také „střední žánr“
- požadavky
 - přirozená řeč v próze (místo veršovaného dialogu a patetické deklamace)
 - jednoduchý příběh ze života (místo překomplikované nepřehledné zápletky)
 - žánr: **vážná komedie** (měšťanské drama, domácí a měšťanská komedie)

Osvícenský klasicismus – Francie
Diderot

- **Otec rodiny**
- **Nemanželský syn**
- **Je dobrý? Je špatný?**
- román **Jakub fatalista**
 - dramatizace
Milan Kundera: **Jakub a jeho pán**
- dialog **Rameauův synovec**

- **Paradox o herci (Herecký paradox)**
 - teoretická příručka o herectví
 - prozaický dialog
 - konvence čtvrté stěny (nebere ohled na publikum)
 - herec hraje „rozumem“, aby vzbuzoval city v publiku („*Hercovy slzy kanou z mozku...*“)
 - detailní pohyb a gesto
 - tendence k realismu

- **JEAN JACQUES ROUSSEAU**
1712 – 1778
filozof, spisovatel

- **dualista**
(rovnocennost materiální a duchovní substance)
- **senzualista** (zdrojem poznání jsou lidské počitky)
- kritika feudálních vztahů

Osvícenský klasicismus – Francie // Rousseau

- obhájce rovnosti lidí
 - příčina společenské a politické nerovnosti – soukromý majetek
 - **O původu nerovnosti mezi lidmi**
 - **O společenské smlouvě neboli o zásadách státního práva**

*Osvícenský klasicismus – Francie
Rousseau*

- snaha o obnovení přirozeného (přírodního) stavu je obnovením rovnosti všech
- svoboda = poslušnost vůči zákonu, který jsme stanovili
- proti rozumu – cit, příroda (kritika kultury a strohé racionality)
- prvky lidového demokratismu
- román **Nová Heloisa**
- **Emil čili o výchově**

- **BEAUMARCHAIS**
Pierre-Augustin Caron de
Beaumarchais
1732 – 1799

- syn hodináře, sám hodinář (vynalezl zlepšení mechanismu kapesních hodinek)
- finančník, spekulant, podnikatel...
- podporoval finančně boj o americkou nezávislost

*Osvícenský klasicismus – Francie
Beaumarchais*

- pokračovatel Molièrův (od něho se naučil vytvářet typy)
- těžil z techniky rozvíjení zápletky (Marivaux)
- další vzory: Diderot, jarmareční divadlo (Lesage)...
- ostrá kritika společenských poměrů

*Osvícenský klasicismus – Francie
Beaumarchais*

- **Lazebník sevillský (1775)**
- **Bláznivý den aneb Figarova svatba (1778, uvedeno 1784)**
 - reflexe současných problémů ve Francii
 - kritika feudální zvrůle
 - opera: *Wolfgang Amadeus Mozart*
 - současná adaptace: *Peter Turrini: Nejbláznivější den*
- **Druhý Tartuffe aneb Provinilá matka**

*Osvícenský klasicismus – Francie
divadla v Paříži*

- **COMÉDIE FRANÇAISE**
Francouzská komedie

*Osvícenský klasicismus – Francie
divadla v Paříži*

- **ITALSKÁ KOMEDIE –
Comédie Italienne, Théâtre Italien (1723)**

*Osvícenský klasicismus – Francie
divadla v Paříži*

- commedia dell'arte
- parodie jako v jarmarečném divadle (Lesage)
- hráli italsky i francouzsky
- od 60. let pro ně píše Carlo Goldoni

*Osvícenský klasicismus – Francie
divadla v Paříži*

- několik pololegálních **jarmarečních divadel**
 - hrají na tržištích
 - akrobati, baviči, tanečníci, cvičená zvířata, zrůdy...
 - commedia dell'arte, komická opera, kuplety (nesměli užívat dialog), „nepravidelné“ hry...
 - po r. 1760 stěhování na Boulevard du Temple – proměna v celoroční divadla (termín „bulvární divadla“ – zábavný repertoár)

*Osvícenský klasicismus – Francie
divadla v Paříži*

■ **Opera**

*Osvícenský klasicismus – Francie
herectví*

- hlavní rys vývoje herectví v 18. stol. ve Francii → **tendence k realismu**

- **Adrienne Lecouvreurová
(Le Couvreur, 1692 – 1730)**

- odepřen křesťanský pohřeb
- hra *Adriena Lecouvreurová* – Eugène Scribe

*Osvícenský klasicismus – Francie
herectví*

- **Mlle Dumesnilová** (Marie-Françoise Marchandová, 1713 – 1803)
 - Klytaimnéstra, Médeia...
 - Diderot: nevyrovnaná, závislá na inspiraci, velké rozkolísání mezi velkolepostí a průměrností

*Osvícenský klasicismus – Francie
herectví*

- **Mlle Claironová** (Claire-Josèphe-Hippolyte Lèris de la Tude, 1723 – 1803)

*Osvícenský klasicismus – Francie
herectví*

- začala v Comédie Italienne, provincie, Opera
- Comédie Française
- Diderot: je si vědomá každého detailu
- nejprve deklamační styl, poté konverzačnější tón
- v důsledku toho – proměna kostýmního stylu (obléká se realističtěji, historicky věrnější kostým)

*Osvícenský klasicismus – Francie
herectví*

- **Henri-Loius Lekain 1729 – 1778**
 - největší tragický herec té doby
 - partner Claironové – tendence k realismu

*Osvícenský klasicismus – Francie
herectví*

■ **herectví**

- silně ovlivněno tradicí
- systém oborů a rolí (jejich předávání)
- pozorování a napodobování
- pozvolná tendence k realismu